

Заява IFLA про фейкові новини

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ (IFLA) глибоко стурбована феноменом «фейкові новини» та, зокрема, політичною реакцією на нього. Ця заява містить рекомендації для урядів і бібліотек, до заяви буде додаватися перелік ресурсів.

Контекст

Соціальний та економічний прогрес залежить від людей, здатних приймати найкращі для себе та своєї громади рішення. Це, в свою чергу, залежить від доступу до якісної інформації, відповідного рівня інформаційної грамотності та навичок критичного мислення. Неправдиві, оманливі історії, які начебто спираються на факти, якщо в них вірять, збільшують ризик прийняття хибних рішень.

Умисна брехня, обман і шахрайство не є новим явищем. Проте, завдяки цифровим технологіям, будь-кому, не лише урядам або тим, хто має значні ресурси, стає надзвичайно легко та швидко створювати і розповсюджувати такі матеріали.

Водночас, наше усвідомлення впливу «фейкових новин» і мотивації тих, хто їх створює та поширює, залишається обмеженим і потребує постійного оновлення, аби враховувати соціальні, політичні та технологічні зміни.

На жаль, концепція «фейкових новин» все частіше використовується як нове виправдання цензури старого ґатунку. Популяризація терміну стала приводом для прийняття законів чи правил, що непропорційно впливають на свободу слова, або ж просто зміцнюють позиції традиційних новинних та інформаційних ресурсів за рахунок нових медіа.

Фейкові новини та бібліотеки

Бібліотеки мають інституційне й етичне зобов'язання допомагати користувачам отримувати доступ до надійної та достовірної інформації. Ця роль як ніколи важлива, бо «фейкові новини» стали явищем, що явно поширюється.

На індивідуальному рівні активні дії бібліотек з розвитку відповідної медійної та інформаційної грамотності можуть також допомогти громадянам критично оцінювати авторитетність і точність джерел інформації.

«Маніфест IFLA про Інтернет» (<https://www.ifla.org/publications/node/224>) (2014) та «Положення про цифрову грамотність» (<https://www.ifla.org/publications/node/11586>) (2017) підкреслюють роль бібліотек, що допомагають людям опанувати потенціал цифрових засобів, включаючи критичне мислення. Вже багато років IFLA долучається до глобальних ініціатив з медійної та інформаційної грамотності й створила такі засоби як інфографіка «Як розпізнати фейкові новини» (<https://www.ifla.org/node/11175>)¹.

IFLA також давно сповідує принципи вільного доступу до інформації та свободи висловлення. Очевидно, що будь-які обмеження вільного доступу до інформації та свободи висловлення через цензуру чи блокування доступу до цифрових ресурсів та

¹ Український переклад: <https://ula.org.ua/images/documents/3712/fakeNews.pdf>

Інтернету мають бути суворо лімітованими. Це включає дотримання принципів «Manila Principles on Intermediary Liability» («Манільські принципи відповідальності посередників») (<https://www.manilaprinciples.org>).

Отже, **IFLA закликає уряди:**

- Утриматися від прийняття законів, які будуть мати неспівмірний вплив на свободу доступу до інформації та свободу висловлення, особливо через нечітко окреслені чи розмито сформульовані «заборони» «фейкових новин» чи інші заборони доступу до цифрових джерел та Інтернету.
- Впевнитися в тому, що регулювання інтернет-платформ не стимулює необґрунтоване обмеження свободи слова.
- Утримуватися від посилання на «фейкові новини», аби уникнути їх використання як виправдання для цензури.
- Інвестувати в програми з медійної та інформаційної грамотності, що відповідають сучасним потребам, на всіх рівнях і для людей різного віку, особливо в бібліотеках і школах, як складника ширшої ініціативи з досягнення цілі «Освіта» Порядку денного ООН до 2030 р.
- Підтримувати дослідження, спрямовані на:
 - засоби створення та поширення онлайн-інформації, зважаючи на приватність користувачів,
 - рекламні моделі, які спотворюють спосіб подання і поширення інформації.
- Працювати з усіма релевантними партнерами, аби просувати цінність якісної інформації, гарантуючи, що це не виключатиме нові чи різноманітні голоси.

IFLA заохочує своїх членів:

- Підкреслювати важливість медійної та інформаційної грамотності як основи для розвитку та правильного функціонування суспільства та як відповіді на занепокоєння з приводу «фейкових новин».
- Продовжувати підтримувати програми, стратегії, партнерства і обмін інформацією, що просувають цифрову грамотність.
- Захищати важливість свободи висловлення та свободи доступу до інформації.

Схвалено Правлінням IFLA 20 серпня 2018 р.

Переклад О.Горпинич і В.Пашкової